

Oslobođenje Betulije Antuna Gleđevića: jedna u nizu »scenskih Judita«

Rafolt, Leo; Tatarin, Milovan

Source / Izvornik: **Građa za povijest književnosti hrvatske, 2010, 129 - 185**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:914203>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial 3.0 Unported](#) / [Imenovanje-Nekomercijalno 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-20**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

OSLOBODENJE BETULIJE ANTUNA GLEĐEVIĆA: JEDNA U NIZU »SCENSKIH JUDITA«

Premda u sačuvanim rukopisima *Oslobođenje Betulije* nije pripisano Antunu Gleđeviću, prihvaća se njegovo autorstvo slijedom tvrdnje Serafina Črijevića da je Gleđević napisao dramu o Juditi i Holofernu. U radu je donesena transkripcija drame koja nije uvrštena u piščev opus tiskan u petnaestoj knjizi edicije Stari pisci hrvatski (1886), niti je dosad bila publicirana.

U dubrovačkoj književnosti ranoga novovjekovlja postoji svega nekoliko drama s građom iz biblijske, posebice starozavjetne predaje. Tu su građu iskoristili Ignjat Đurđević i Antun Gleđević (1656. ili 1657 – 1728),¹ čije je *Porođenje Gospodinovo* izvedeno u Cavtatu 1703. godine u crkvi sv. Nikole, a zatim i u Gleđevićevoj kući.²

¹ Antun Gleđević potječe iz pučanske obitelji Popović, podrijetlom iz Župe dubrovačke, a prezime je preuzeo od Jele Gleđević, bake po ocu, vjerojatno želeći sačuvati obiteljsko ime. Za života je obavljao različite poslove, ponajviše u Konavlima i Cavtatu. Nakon što je 9. siječnja 1713. dao ostavku na mjesto kancelara u Cavtatu, vratio se u Dubrovnik te se priključio akademiji *Od šturaka* – poslije nazvanom *Academia degli Invidiati* (Akademija željnih) – na čijem je čelu bio Frano Getaldić. Rano je obolio pa se kretao uz pomoć štaka, a posljednje je godine života proveo u ubožnici. Pod utjecajem propovijedi franjevca Hijacinta Nikolića doživio je vjersko obraćenje te zapalio većinu svojih djela. Pisao je ljubavnu, satiričku i refleksivnu liriku, a autor je spjeva *Bravac aliti cviljenje Planičice pastirice u njegovoj smrti*, napisanog u osmeračkim *sestama rimama*, pod utjecajem dubrovačkih religioznih poema 17. stoljeća, osobito Gundulićevih *Suza sina razmetnoga*. Iscrpno je o njegovu životu i književnom radu pisao Miroslav Pantić, *Dubrovački pesnik Antun Gleđević*, u: *Iz književne prošlosti*, Beograd, 1978.

² Podatak je zabilježio Serafin Črijević: »Aliud ejusdem argumenti drama, quod domi suae in scenam proferendum coram frequenti omnium ordinum multitudine curavit« (Druga drama s istom temom, za čije se postavljanje na scenu u svojem domu pobrinuo pred brojnim mnoštvom sviju staleža). *Bibliotheca Ragusina I*, prvo izdanje priredio i uvod napisao Stjepan Krasić, Zagreb, 1975, str. 108. Varijantu kraću od one koju je Pero Budmani tiskao u ediciji Stari pisci hrvatski (*Djela Antuna Gleđevića*, knjiga XV, Zagreb, 1886, str. 257–281) – koja je možda mogla biti pripremljena za izvođenje u Gleđevićevu domu – objavila je Marija Salzmann-Čelan, *Bečke redakcije »Porođenja Gospodinova«*, Građa za povijest književnosti hrvatske, 33, Zagreb, 1991, str. 53–96. Početkom 20. stoljeća kratak ulomak publicirao je Petar Kolendić u radu *Gleđevićevo*

Taj se pjesnik okušao u prevođenju dramskih tekstova, uglavnom talijanskih dramatičara, Aurelija Aurelija (*Olimpija osvećena – Olimpia vendicata*, *Ermijona – Gli amori infruttosi di Pirro*), Filippa Acciaiuolija (*Damira smirena – Damira placata*), Adriana Morsellija (*Zorislava – Tullo Ostilio*)³ i, najpoznatijega među njima, Apostola Zena (*Belizarijo aliti Elpidija – I rivali generosi*).⁴ Međutim, u njegovu opusu nalazi se i prolog nedovršene tragikomedije *Petrilav* te prijevod Giglijeva oratorija *Giuditta*.⁵ I dok su adaptacije talijanskih libretističkih predložaka vjerojatno izvođene – zna se, primjerice, da je *Zorislavu* odigrala *Družba od hrabrenijeh* – prijevod Giglijeva glazbenog predložka nije doživio inscenaciju.

O tome dramskom tekstu rijetko kad govore povijesni pregledi hrvatske ranovjekovne književnosti, kako oni iz druge polovice 19. stoljeća, tako i oni iz prve polovice 20. stoljeća. Razlog tomu treba potražiti u činjenici da je autorstvo toga glazbenodramskoga prijevoda upitno. Naime, dramu o Juditi Gleđeviću je prvi pripisao Serafin Črijević (*Drama de Judith Holopherne caput amputante – Drama o Juditi koja Holofernu siječe glavu*),⁶ potom Franjo Marija Appendini (*La vittoria di Giuditta sopra Oloferne dramma*),⁷ od njega je podatak prepisao Šime Ljubić,⁸ a

»Porođenje Gospodinova«, *Nastavnik*, XVII, 3–4, Beograd, 1905, str. 127–130, a M. Salzmann-Čelan pretpostavlja da bi to mogao biti ostatak neke još dulje redakcije nego što je ona koju je priredio Budmani (str. 58). Značenjskim aspektima prostora u spomenutoj drami bavila se Zlata Šundalić u radu *Pastoralni kompleks Gleđevićeva »Porođenja Gospodinova«*, u: *Krležini dani u Osijeku 2000*. (Hrvatska dramska književnost i kazalište – inventura milenija), prvi dio, priredio Branko Hećimović, Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU, Odsjek za povijest hrvatskog kazališta – Zagreb, Hrvatsko narodno kazalište u Osijeku, Pedagoški fakultet, Osijek, Zagreb – Osijek, 2001, str. 42–58.

³ Predložak *Zorislave* ubicirao je Slobodan Prosperov Novak, *Talijanski izvor Gleđevićeve »Zorislave«*, u: *Komparatističke zagonetke*, Osijek, 1979, str. 55–72. Inače, fabula *Zorislave* nadahnula je i Dimitrija Demetra da je preradi u drami *Ljubav i dužnost* (1838). O tome raspravlja S. P. Novak, *Gleđević, Demeter, Morselli*, u: *Zašto se Euridika osvrnula*, Zagreb, 1981, str. 151–159.

⁴ Dramu je na temelju rukopisa koji se čuva u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu (R 3108) objavio Antun Pavešković, *Belizarijo aliti Elpidija Antuna Gleđevića*, *Grača za povijest književnosti hrvatske*, 35, Zagreb, 2006, str. 1–130.

⁵ Rukopisi Gleđevićevih djela čuvaju se u Zavodu za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku (D a 34), Državnom arhivu (br. 51), Znanstvenoj knjižnici i Arhivu Male braće u Dubrovniku, Arhivu HAZU (I a 94, I b 39, I b 87, I b 110, I b 111, I c 35) i Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu (R 1952).

⁶ *Bibliotheca Ragusina I*, str. 108.

⁷ *Notizie storico-critiche sulle antichità, storia e letteratura de' Ragusei II*, Dubrovnik, 1803, str. 245.

⁸ *Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia*, Viena – Zara, 1856, str. 160.

Pavel Josef Šafařík zabilježio da je tiskana, čak je naveo i njezin naslov.⁹ No, valjda zbog netočnosti i nepotpunosti Črijevićevih navoda, kao i zbog adespotnosti *Oslobođenja Betulije* u rukopisima, taj se tekst češće pripisivao Đurđeviću. Premda oprežno, *Oslobođenje Betulije* u Gleđevićev književni opus uvodi Miroslav Pantić, procjenjujući je onako kako je, uostalom, procijenio i ostala autorova djela: »Na takvim osnovama građena, ova drama nije naravno nikako mogla preći nivo ostalih Gleđevićevih dramskih pokušaja; ona je kao i oni bleđa, neizrazita, oskudne invencije i nevelikog dometa, delo dobronamernog diletanta, ali ne i značajnog stvaraoča.«¹⁰

Analizirajući *Oslobođenje Betulije* u svjetlu dramatizacija teme o starozavjetnoj udovici Juditi u hrvatskoj književnosti ranoga novovjekovlja, Slobodan Prosperov Novak upozorava da je *Oslobođenje Betulije* prijevod talijanskoga libreta *Giuditta* (Siena, 1697) Amaranta Sciaditica (1660–1722), poznatijega pod pseudonimom Girolamo Gigli. Upravo je taj Gleđevićev suvremenik često kontaktirao s akademijom *Ispraznih*, a moguće je da su ga prevodili još neki dubrovački književnici, primjerice Luko Bunić i Đuro Ferić.¹¹ Ne treba pritom smetnuti s uma da je Giglijeva *Giuditta* pronađena u rukopisnoj ostavštini Apostola Zena, jednog od najvećih erudita europskoga kasnog ranonovovjekovlja, koji je utjecao i na dubrovačku književnost.¹² Dakako, postavlja se pitanje zašto je Gleđević svoju dramsku verziju biblijske priče naslovio različito od izvornika? Novak navodi nekoliko mogućih razloga. Prvo, postoji mogućnost da je takav naslov Gleđeviću prijevodu nametnuo neki kasniji prepisivač. Drugo, možda se Gleđević naslovom pokušao distancirati od (naslova) drame njegova poznatijega suvremenika, fragmentarne *Judite* Ignjata Đurđevića. Međutim, nepunih šest godina nakon Gleđevićeve smrti, Pietro Metastasio 1734. naslovljava vlastitu dramu isto kao i dubrovački autor, dakle sintagmom koja je dotad bila nepoznata i neiskorištena u europskome ranom novovjekovlju. Slučajno ili ne, Gleđevićev se dramski komad uklapa

⁹ »Das gedruckte Drama: Judithens Sieg über Holofernes siehe unten« (Tiskana drama: Juditina pobjeda nad Holofernom, vidi dolje). »**Antuna Glegjevicha** *Historia udovice Judite i Olopherna. Drama. Gedruckt zu Venedig von 1709. Pr. 10 Soldi.*« *Geschichte der illirischen und kroatischen Literatur II*, Prag 1865, str. 134, 179. Kao izvor poslužila mu je knjiga *Život svete Katarine* Matije Divkovića, tiskana u Veneciji 1709, na čijem je kraju doista donesen popis knjiga koje se nalaze u »butigi Bartula Occhi, knjigara, na Rivi od Horvatov«, a među njima i *Historija udovice Judite i Oloferna*. Kako je Šafařík došao na ideju da se pod tim naslovom krije baš Gleđevićeva drama, nije jasno.

¹⁰ *Dubrovački pesnik Antun Gleđević*, str. 398.

¹¹ Slobodan Prosperov Novak, *Die italienische Quelle für Gleđević's Handschriftendrama auf das Judiththema*, u: *Festschrift für Nikola R. Pribić*, Neuried, 1983, str. 229–240.

¹² O recepciji njegova književnoga i publicističkoga stvaralaštva pisao je Mirko Deanović, *La fortuna di Apostolo Zeno nell'Oltre Adriatico*, u: *Atti dell'Accademia degli Arcadi e scritti dei soci Roma*, XV, vol. VII–VII, Roma, 1932, str. 169–211.

u onu struju talijanske libretistike koja će ubrzo dovesti do popularne metastasijevske libretističke dramaturgije, reformirane u svjetlu aristotelovskih načela, koju karakterizira visok stupanj recitativnosti, učestala uporaba korova i sl.

Oslobođenje Betulije žanrovski je teško odrediti, ponajviše zbog građe i, posredno, zbog kompozicije koja podsjeća na kompoziciju talijanskih *tragedia sacra*. No, pošto se u domaćih književnih povjesničara ustalilo mišljenje da je Giglijev dramski oratorij predložak *Oslobođenja Betulije*, valjalo bi se prikloniti onom dijelu hrvatskih autora koji taj tekst promatraju u kontekstu dubrovačke melodramatske i/ili pseudolibretističke produkcije.¹³ Gleđevićeva drama zacijelo nije bila popularna kao, na primjer, melodramska produkcija Ivana Gundulića, Junija Palmotića i Petra Kanavelića. U književnoj će historiografiji ipak ostati zabilježena kao primjer uspjele kontaminacije libretističke (glazbenodramske) dramaturgije i biblijske teme, kontaminacije koju će, nekoliko desetljeća poslije, zagovarati Metastasio.¹⁴ Tradicija s kojom Gleđević računa, dakle, nije samo ona talijanske, točnije venecijanske libretistike – koja je ponajviše utjecala na dubrovačku dramsku književnost 17. stoljeća – nego i ona njegovih domaćih prethodnika, inauguratora baroknoga stila. Jer »Gleđevićev je opus barokni i po stilskim i po generičkim odlikama«, a upravo takvim ga čine »hipertrofirani stil, dikcijske figure, jaka metaforika i žanrovski sustav«,¹⁵ posebno pak misao o oholosti i zemaljskim *taštim slavama* iznesena u petome prizoru prvoga čina u razgovoru Araspea i Argita. Inače, Gleđevićeva priča o betulijskoj udovici jedna je u nizu obrada te biblijske historije, popularne u dopreporodnoj hrvatskoj književnosti: ostavimo li po strani brevijarske varijante te ep Marka Marulića, dramskih inačica ima u nas razmjerno mnogo, počevši od fragmenta *Tragedije od Judite* Ive Roše iz Vrbnika¹⁶ i ulomka *Početak tragedije imenovane Judita* Ignjata Đurđevića,¹⁷ preko pučkoga prikazanja *Komedia od Juditi*, podrijetlom iz zadarskoga kraja, nastalog

¹³ Iscrpnije o tome u knjizi Lea Rafolta *Melpomenine maske: fenomenologija žanra tragedije u dubrovačkom ranonovovjekovlju*, Zagreb, 2007, posebice u uvodnim poglavljima.

¹⁴ Slobodan Prosperov Novak dodaje da *Oslobođenje Betulije* »ne donosi ništa novo u dubrovačko kazalište ali je u tom prijevodu Dubrovčanin iz pozicije svoje društvene marginaliziranosti želio pokazati Ispraznima (...) da i on može sudjelovati u raspodjeli književnih vrijednosti«. *Povijest hrvatske književnosti 3. Od Gundulićeva »poroda od tmine« do Kačićeva »Razgovora ugodnog naroda slovinskoga« iz 1756.*, Zagreb, 1999, str. 644.

¹⁵ Dunja Fališevac, *Gleđević, Antun*, u: *Hrvatski biografski leksikon: IV (E–Gm)*, Zagreb, 1998, str. 746.

¹⁶ Josip Bratulić, *Trajanje srednjovjekovnih prikazanijskih tekstova*, Dani Hvarskog kazališta II (Srednjovjekovna i folklorna drama i kazalište), Split, 1985, osobito str. 65–66.

¹⁷ Slobodan P. Novak – Josip Lisac, *Hrvatska drama do narodnog preporoda*, II. dio, Split, 1984, str. 205–210.

vjerojatno krajem 17. stoljeća,¹⁸ do *Judit, victrix Holofernus*,¹⁹ proznog dramskoga sastavka koji su đaci franjevačke gimnazije u Brodu prikazivali oko 1770. godine, spajajući elemente školske drame, komedije *dell'arte* i njemačke pučke lakrdije. Gledevićev je prepjev, među ostalim, zanimljiv i zbog toga što je Abra dobila zapaženiju ulogu, u govorima *u stranu* profilirana je kao površna, sumnjičava i tašta djevojka (»Tko bi mogo rijet inako, / lijepa žena a udova, / urešena kad je ovako, / zna se u svijesti što osnovak«, s. 601–604; »Mene uresit ne potruđi, / i mâ slika gdje lijepa je, / nu gospođa svaka žudi / od svê sluge ljepša da je«, s. 613–616), Araspe u osmome činu drugoga prizora prepričava Juditin ples na gozbi – koji, inače, izdaleka podsjeća na ekstenzivniji opis Salomina plesa u epiliju *Glavosječenje navještitelja Jezusova Ivana Krstitelja slavnoga*²⁰ – a cijela je drama završnim Juditim monologom naglašeno prefigurirana: Juditina pobjeda Holoferna najava je Djevičina rođenja Krista koji će »oboriti s križa svoga Oloferna pakljenoga«.

Gledevićevo *Oslobođenje Betulije* sastoji se od dva dijela (čina), pri čemu je prvi podijeljen na osam, a drugi na devet *prikazanja*.²¹ Poslije prvoga katrena drugoga prizora drugoga čina pojavljuje se veća lakuna, a nakon nje slijede još samo tri replike – Juditina, Olofernova i Abrina, u svemu dvanaest stihova. Replike su u drami osmeračke, organizirane u katrene s jedinstvenom shemom rimovanja *abab*. U poetičkom smislu, Gledevićeva se drama nastavlja na libretističku dramaturgiju, koju su u Dubrovniku afirmirali autori poput Gundulića i Palmotića i, u skladu s tipom dramaturgije, nasljeduje barokni retorički aranžman. Na tu raskošnu fakturu, uostalom, upozorava i Novak kada govori da je Giglijeva *Giuditta* u hrvatskome prijevodu trebala *Ispraznima* pokazati »da Gigli može u Dubrovniku biti i više od zvučna i paradna imena«, osobito ako je posrijedi izvrstan prevoditelj.²² Ta se tvrd-

¹⁸ Hrvoje Morović, *Zadarsko prikazanje o Juditi*, *Zadarska revija*, 2, Zadar, 1973, str. 89–124; Mirko Tomasović, »Komedia od Juditi«, *Dani Hvarskog kazališta II*, str. 197–205.

¹⁹ Tomo Matić, *Jedna hrvatska školska drama iz Slavonije iz osamnaestoga stoljeća*, Građa za povijest književnosti hrvatske, 27, Zagreb, 1956, str. 87–119.

²⁰ Vidjeti: Milovan Tatarin, *Feniks: život i djelo Nikolice Bunića*, Zagreb, 2004, osobito str. 226.

²¹ Gledević koristi termine *at* i *šena*, jedino u *Ermijoni* za prizor rabi oznaku *prikazanje*. Uočio je to već Budmani, što mu je – uz zapažanje da se u pjesnikovim autografima razlikuje mlađi i stariji tip rukopisa, a spomenuta je drama u jednome autografu pisana upravo starijim tipom – poslužilo za zaključak da je *Ermijona* nastala u visokim njegovim godinama (str. XVIII). Takvo imenovanje prizora, pa činjenica da u, primjerice, *Damiri smirenoj* i *Ermijoni za à part* monologe Gledević kaže da ih likovi izgovaraju *strane* (a ne *sa strane*) – *Silo strane*, *Pilade strane*, *Oreste strane* – upravo onako kako je to i u *Oslobođenju Betulije* s Abrinim monolozima, moglo bi poslužiti kao, doduše krhki, dokaz o njegovu autorstvu toga sastavka.

²² Autor tu govori o pripadnicima dubrovačke akademije *Ispraznih*, koji su se smatrali elitnim, a nipošto popularnim književnicima, po uzoru na mnogobrojna talijanska udruženja toga tipa. Slobodan Prosperov Novak, *Povijest hrvatske književnosti* 3, str. 644.

nja treba sagledati u kontekstu dubrovačke barokne drame, koja je, gotovo u cijelosti, prijevodnoga karaktera. Gigli, u tom smislu, nije bio istaknuto ime u europskom dramsko-kazališnom ranonovovjekovlju – barem ne u onom smislu kako su to bili talijanski dramatičari čije su tekstove preradili ili doslovno prevodili Gundulić, Palmotić i Kanavelić – ali je u kontekstu akademskoga društva *Ispraznih* imao određeni ugled.

*

Drama *Oslobođenje Betulije* sačuvana je – koliko je danas poznato – u dva rukopisa: br. 167 u Arhivu Male braće i br. 633 u Znanstvenoj knjižnici u Dubrovniku, pri čemu ni u jednome nije pripisana Gleđeviću, nego Ignjatu Đurđeviću. Doduše, riječ je o naknadnim bilješkama: u prvome je netko u gornji desni ugao dodao »Ab. Giorgi«, u drugome je na naslovnom listu Franjo Fancev zapisao »Judita Ignjata Gjorgjića ?«. Mijo Brlek je bezrezervno pripisuje Đurđeviću,²³ dok Stjepan Kastropil ne misli tako: »Ovo nije prijepis Đurđevićeve 'Judite', već jedne druge dramske obrade ovog motiva.«²⁴ Ne zna se tko je načinio rukopis br. 167, no sudeći po tradicionalnoj grafiji te starini papira – kojega su na nekim mjestima razgrizli crvi – najvjerojatnije potječe iz 18. stoljeća. Rukopis br. 633 prepisao je Stjepan Marija Tomašević, a kako je to i inače činio, zabilježio je mjesto i vrijeme nastanka (Dubrovnik, 15. studenoga 1894). Budući da Tomaševićev prijepis ima lakunu na istome mjestu kao i br. 167, bit će da mu je spomenuti rukopis poslužio kao predložak.

U ovome je izdanju *Oslobođenje Betulije* preneseno u suvremenu hrvatsku latiničnu grafiju prema rukopisu br. 167, a prednost mu je dana zbog starine.²⁵ Budući da je Tomaševićev prijepis znatno mlađi, nisu bilježene varijante, jer bi kritički aparat opteretio izdanje, a ne bi bio od veće koristi. Treba međutim navesti da njegov prijepis sadrži kazalo imena²⁶ – kojega rukopis br. 167 nema – a od uočljivijih intervencija vrijedne su spomena tek dvije. U šestome prizoru drugoga čina u rukopisu br. 167 nalazi se jedino mjesto gdje je prevoditelj napustio temeljni metrički obrazac i upotrijebio *sestu rimu*. Riječ je o stihovima 905–910 u kojima se navodi Božja objava o skoroj Holofernoj propasti:

²³ Osim toga, vidljivo je da Brlek ne razlikuje Đurđevićev dramski fragment i Gleđevićevu (cjelovitu) dramu jer za prvu ističe sljedeće: »Identična s Oslobođenjem Betulije, Čulić 91, a različita od Judite, tiskane u SPH 24, 222s«. *Rukopisi knjižnice Male braće u Dubrovniku*, Zagreb, 1952, str. 130.

²⁴ *Rukopisi Naučne biblioteke u Dubrovniku*, Zagreb, 1954, str. 92.

²⁵ Zahvaljujemo fra Mariju Šikiću koji nam je rukopis učinio pristupačnim.

²⁶ Imena Predstavljaoća: Oloferne Asirski Vojvoda. Araspe, Argite Časnici. Ozia Starješina grada Betulije. Judita udovica. Abra nje dvorkinjica. Vitezovi. Kor Asirijanacâ. Kor Židovâ.

»Rasrčena sasma Boga,
kî nevjernim priti štete,
Oloferna velikoga
učinit će sablja osvete,
i njegova bojna glava
strah jim smrtni obećava«.

Tomašević je međutim posljednjim dvama stihovima dodao još dva kako bi dobio katren:

»Rasrčena sazma Boga
Kî nevjernim priti štete,
Oloferna velikoga
Učinit će sablja osvete.

I njegovu bojna glava
Vjeruj, vjeruj ti sad meni,
Strah jim smrtni obećava
Sebi er biehu nesmiljeni«.

U posljednjem katrenu drame Tomašević je promijenio raspored stihova:

On će ohole satrt glave
i oborit s križa svoga,
za dat' nami rajske slave,
Oloferna pakljenoga.

On će oborit s križa svoga
I ohole satrt glave,
Ko Oloferna pakljenoga,
Te dat nami rajske slave.

Jezik rukopisa nije mijenjan; drama je prenesena u današnji ortografsko-grafijski sustav, a interpunkcija je osuvremenjena. Budući da ne znamo kako se u izgovoru realizirao *jat* – u rukopisu bilježen dvoslovom *ie* – transkribiran je slijedom današnjega izgovora, pri čemu se podrazumijeva da se *duga* inačica treba čitati jednosložno. Sekvenca *ar* za slogotvorno *r* transkribirana je kao *r*. Palatalni suglasnici *lj* i *nj* bilježeni su grafemima *l* i *ń*, neslivene konsonantske skupine *l+j* i *n+j* grafemima *lj* i *nj*, dok je *dž* pisano kao *ǰ*. Premda rijetko, zna se u nekim riječima pojaviti konsonant *h* gdje ga ne bismo očekivali (*htjera*, *prijeh*, *vidioh*), što je u transkripciji zanema-

reno. Očiti prepisivački propusti ispravljjeni su, na što je upozoreno u bilješkama; u okruglim zagradama razvezane su skraćenice, dok se u uglatim nalazi ono čega u rukopisu nema.

Grafija rukopisa br. 167:

c = **z** (*vienze, junazi, Protivnizim*)

č = **c** (*cella, Viecni, velicine*), **ci** (*ciasti, oncias, suncian*), **cj** (*Cjovjek, cjuju, cjasce*)

ć = **ch** (*Posvechivat, prisiech, videchi*), **chi** (*srechie, smechie, obrachiamo*), **chj** (*vechje, obrachjaju*)

dž = **g** (*ǰargbe*), **gi** (*Hangiar*)

đ = **gh** (*svegh*), **ghi** (*Tughia, sceghie, Gospoghie*), **ghj** (*Gospoghjo, raghja*), **di** (*Oslobodiegne, slobodieni, dje*), **dj** (*skladjahu, ǰavidjahu, Mladjahne*)

dz = **z** (*zorra*)

g = **g** (*podlagati, glasi, grob*), **gh** (*tughe, Bogh, pogharde*)

i = **i** (*Arabie, otima, sviet*), **j** (*ghorj, Krajna, Ozja*), **ij** (*Tij, Onij, occij*)

j = **i** (*ǰamieritti*), **j** (*predaju, bojne, nevjerni*)

k = **k** (*Kraglia, karv, Vojske*)

lj = **gl** (*Sabgli, Kragl, Nepriateglske*), **gli** (*gliuti, koglie, sabglia*), **glj** (*gljubovnika, pristoglje, Pakgljenomu*)

nj = **gn** (*Prikaǰagne, gnegova, Dvorkigniza*), **gni** (*uffagnia, klagnia, oghgniena*)

s = **s** (*uresi, slave, Morske*), ǰ (*ughaǰiti, ǰamiriti, urreǰitti*)

š = **sc** (*sctita, budesc, isctuchi*), **sci** (*sciator, vascie, Nascia*), **scj** (*Ljepscju, ǰluscjati, duscjo*), ǰc (*vaǰcieh*), ǰci (*vaǰcioj*), ǰcj (*naǰcja*)

u = **u** (*upita, trudi, usdaǰima*)

v = **v** (*vierni, varra, viernosti*), **u** (*guosdie*)

z = **s** (*vitesi, Israelske, posnaju*), ǰ (*Prikaǰagne, ǰmije, ǰlata*)

ž = **sc** (*ukascete, sceghie, uscivatti*), **sci** (*posciudu, Darsciava*), **scj** (*drscjati*), ǰc (*ǰniǰcena, ǰarǰcbu, ukaǰce*), ǰci (*ǰcialos, polǰciudi, Kaǰciuse*), ǰcj (*ǰcjalôs, Boǰcjanstveni, Kriǰcja*).

Antun Gleđević

OSLOBOĐEÑE BETULIJE

DIO PRVI

Prikazañe prvo

Vidi se šator Olofernov i Betulija.

Oloferne, Araspe i Argita s veće viteza i kor od Asirijâ

Olof(erne)

Evo, vjerni moji vitezi,
evo tvrde Betulije,
kâ, da čela vaša uresi,
neumrle vijence vije.

Sred ñe tuge, sred ñe smeće, 5
izraelske slave i česti,
neka uzrastu vaše sreće,
vječni zapad svud će sresti,

er trudiste bez pripasti, 10
slavni u svakoj vi ste strani,
nu najljepše pôme i časti
odi vami slavna hrani.

Kôm joj desne ukažete, 15
ona je, ona pridobita,
i ñu spržit vi možete
samijem strahom vašijeh štita.

Tim, junaci moji vrli, 20
ñe strt tec'te silne vlasti,
da u nebeski još zid hrli
prid vami će ončas pasti.

Nek se, neka Izraeliti
sabli vašoj budu oprijeti,

- sa mnom će se njih Bog biti,
komu mislim odoljeti.
- Razrušenijeh vrh otarâ 25
Nabuk će, naš kralj kî je,
posvećivat odsadara
miris srećne Arabije.
- Hoću, hoću kralja moga,
da oni tašta puni ufaña, 30
za pravoga poznaju boga,
da se svaki nemu klaña.
- Kor od Asirijâ
Betulija padi veće,
kô s nevjerstva ne doradi,
i da ne su teže smeće, 35
Bog Abramov s nome padi.
- Arasp(e)
Oloferne, komu sjaju
veličine sred pozora,
prid kim trepte i predaju
svakolika zemlja i mora. 40
- Olof(erne)
Moj Araspe, jeda koje
hrabrenstvo si učinio,
da bi više bojne moje
slave u slavam uzvišio?
- Araspe
Ako tebi jes ugodno 45
njih po malu dobit trudu,
dopusti mi da slobodno
odkrijem ti moju požudu.

Olof(erne)

Ja te želim poslušati
što si rijet mi odlučio, 50
er tvoj mudri svjet većkrati
od koristi meni 'e bio.

Aras(pe)

Vojevoda kî otima
tuđa mjesta, tuđe strane, 55
svukoliku misô ima
podlagati nîh bez rane,

er kad gvozdje proć nîm hita,
dobitnik se, zasve upazi
svojijeh vitez krv prolita,
neprijatejske slave glasi. 60

Proć Betuliji ti upravi
vojske od teže žeđe i glada,
mač ovo je koji davi
i sva sila prid kîm pada.

Sve joj čini prisjeć vode, 65
put se svaki nôm razvali,
neka tako bez slobode
veličina ne se obali.

Na ovi način tvê hrabrene
bojnik e ćeš uživati, 70
nîh ti život budi od cijene,
da tvoj možeš uživati.

Protivnicim po tvojima,
da oni izginu u ovoj strani,
dospio bi zajedno š nîma, 75
er te u srcu svaki hrani.

Olof(erne)

Hvalim jako miso tvoju,
tako obro sam učiniti,

- neka uživam vojsku moju,
za š njom vās svijet moć' dobiti. 80
- Isti udesi Izraelovi
za mene će vojevati
i nevjerni grad mi ovi
na sramotu svû pridati.
- Moja sržba što ckni veće, 85
žestočija vele ishodi,
moje cknijeñe teže smeće
učini' će da im rodi.
- Argita
- Gdi, gdi sada nahodi se
Bog opake Betulije? 90
S kîm se hvali, s kîm slavi se,
nije jom ga, sada nije.
- Hudi grade, sad ga upi,
da ti pomoć donijet bude,
da ti otrt suze stupi 95
i tvê smiri smrtne trude.
- Gdje je ñegova vlas slavjena
s kôm se mnokrat ti podnese?
Nek ti iz hridna sad kamena
vodu izvadi i iznese, 100
- nek nebesim sad ne brani
daždjet svoju slas medenu,
s kôm tvoj nekad puk se sahrani
mjestu u hridnu i kamenu.
- Olof(erne)
- Odmaknuti trijeba mi 'e 105
ñihov rasap sasma ļuti,
nu mê srce ne umije
ni čas jedan poćinuti.

Mir me koļe, pokoj kosi,
neću zaman dne voditi, 110
lovor, kî mi čelo obnosi,
uči mene sveđ truditi.

Želim isti da vas pakô
prema meni sile obrati,
er hrabrenstvo mē inako 115
ja ne mogu ukazati.

Izrael mraznijeh hlepi iz stijena
da mu opet vode isteku,
ova sabļa ma ognēna
od nîhove krvi rijeku. 120

Araspe

Neprijateļi sa svijeh strana
s tvôm su vojskom okruženi,
i minu' će malo dana
da će pastit pridobijeni.

Nu za udugo vojevati 125
kô udesi tvoji te hrane,
čemu u čas osvajati
svega svijeta želiš strane?

Er kad budeš pridobiti
gdje god sunčan zrak dopira, 130
ne trudeći ti ćeš biti
tad težega pun nemira.

Kor od Asirijâ

Betulija padi veće,
kô s nevjerstva nē doradi,
i da nē su teže smeće, 135
Bog Abramov š nōme padi.

Prikazaće drugo

Kažu se vrata od Betulije.

Ozija sam

- Što ovo čuješ, o, Ozija,
nemir gori tebi ištući,
padi, pad Betulija,
a Abramov Bog mogući. 140
- Što mož' svijesti mâ smetena
za osvetit kad još mene,
zgor s nebesa rasrčena
ne vre na njih strijele ognjene.
- Pazi, Bože, mene u vaju 145
i gdi templa tvoja sveta
na ove riječi zamnjevaju,
koje pjeva vrsta kleta.
- Još zavjete i potrebe 150
ne čuješ naše, Gospodine,
ni pogrde kê od tebe
neprijatelji tvoji čine?
- Da me oni stanu ovdi
pitat s riječim oholima:
»Gdje Bog sad se vaš nahodi?«, 155
kî odgovor dô bi nîma?
- Jeda ću im ukazati
tuge i štete tvoga puka,
za moć nîma činit znati
kô je jaka tvoja ruka? 160
- Eto jesmo na sve strane
tvrdim vezim okoļeni,
i bez vode i bez hrane,
od svakoga ostavļeni.

Ti, ti, Bože, vojske upravi ovijeh našijeh sred krajina, paček ne di, njih sastavi naša zloba i krivina.	165
Nu našima ti očima rijeke od grozna cvila uputi, da ugasimo, ah, jaoh, š njima tvoje srğbe, tvoj gnev ļuti.	170
Ah, osvete veće ustavi, daj nam vrijeme za plakati, na nas tužnijeh, Bože pravi, milostive oči obrati.	175
Ah, smili se našem jadu, čuj glas jadna cvila moga, protivnici da poznadu da imamo tebe Boga.	180
Nu pokli se ne nadamo želnijem daždım posred uzâ, svu utjehu mi sretamo sad u vodi našijeh suza.	
Naše suze podobne su za žeđu nam ugasiti, kajańe nam jestojske su s kijem te ištemo samiriti.	185
Eto se u plač obraćamo, suze nam su lice oblile, ali jošter ne poznamo da ti čuješ naše cvile.	190
Ne čuješ nas zgar s visine, suze er nijesu razgledane, koje plaču ne krivine, neg pedepse obećane.	195
Kad me stanu uprašati: »Gdje vaš Bog je od osveta?«,	

kî ću odgovor nîma dati,
ti mi, Bože, daruj svjeta. 200

Prikazaće treće

Judita i Ozija

Jud(ita)

Ako tebe ko upita:

»Gdje, gdje Bog se sad vaš stani?«,
reci, reci da Judita
u srcu ga svomu hrani.

Ah, Ozija pripadeni, 205

gdje je hrabreno srce tvoje?
Tvû svijes mudru, s kê si u cijeni,
er ti hoćeš, izdalo je.

Ni se jadaj, ni se trudi, 210

neg se spusti vas u Boga,
kako gori on osudi,
bi' će od puka vjerna tvoga.

Bog mogući većeokrati
na dalek' se od nas kaže,
za činit se nam iskati, 215
što je nîmu vele draže.

Ozija

Kako da se – što poznasmo –
on rasrčen vrati k nami,
gdje ga iz srca istjerasmo
s našijem hudijem krivinami? 220

Jud(ita)

Ah, svijes tvoja prem se vara,
do' će k nami kad hoćemo,

i on u nami riječi stvara,
s kijem ga opet mi zovemo.

Tko suzami i s uzdasima 225
Boga u plačne zove glase,
u srcu ga svomu ima,
nu da je š nime, ne stavla se.

On, on nami suze dijeli, 230
da ga š nima uzdržimo,
i kad se od nas, jaoh, odijeli,
suzami ga nahodimo.

Ozija

Ali ako neprijatele 235
naše brzo ne pogubi,
gine naše sve vesele,
sloboda se naša gubi.

On ako nas ne obrani 240
dokli isteć dzora peta,
negov, vajmeh, puk izbrani
tešku od robstva uzu sreta.

Jud(ita)

Toli išteš stavit vrijeme
i zakone ti Vičnemu,
i s požudam da tvojime
on se vladat bude u svemu?!

Milosrdja vrh negova 245
ne prostira svijet se ovi,
ova zemlja jes njegov,
sve negovo, mi negovi.

Tijem se nastoj samiriti 250
i negovu voļu slijedi,
on će žeļni tijek donijeti
kada vidi našoj zledi.

- Podložni smo nebesima,
ne nam tvrđa nebeska je,
i što god je drago nima
trijeba i nami drago da je. 255
- Ovdi ćeš me oružanu,
o, Ozija, dočekati,
ja, ja hoću za obranu
moga grada vojevati. 260
- Čim se dzora zarumeni
i pozlate suncem gore,
ukaži se ti tad meni,
tad ću ostavit moje dvore.
- Oloferna huda i prika 265
po meni ćeš vidjet strena,
ova slava svakolika
za mene je ostavljena.
- Ja sred boja luta i kleta 270
rad tebe se hoću biti,
ti sred templa za me sveta
s mirnijem molbam boj činiti.
- Ozija
- Ustavi se! Misô koja,
o, mladice lijepa i mila,
tebe tjera u sred boja,
punijem očim grozna cvila? 275
- Tvoje lijepe grozne suze
Oloferne kad upazi
spravi' će nam teže uze,
teži do' će nam porazi. 280
- Hodi, lijepa, plači, cvili,
i u plaču nas htjej združiti,
tvoj sâm uzdah i plač mili
nebesa će zamjeriti.

Prikazaće četvrto

Judita i Abra, ne dvorkiñica

- Jud(ita)
Da izvršim misli moje, 285
gdje je Abra moja mila?
- Abra
Evo me, evo, mâ gospoje,
što si lijepo namislila?
- Jud(ita)
Pripravi mi, dvorkiñice, 290
zlatu, biser, dragi kami,
da napravim moje lice,
da dam ljepos zlatnijem prami.
- Cklo mi bistro jošter spravi,
da od ñega primim svjeta, 295
kô se posmijeh draži objavi,
kô se oko s okom sreta.
- Sve urese, sve naprave
ja ću na me postaviti,
neka veće hvale i slave 300
meni budu poroditi.
- Stvoriteļu od nebesa,
daj mi za ures zvijezde iste,
er znaš moga iz uresa
da će sinut misli čiste.
- Abra
Tri ljeta se eto vrže 305
da si puna teškijeh tuga,
da te teški vaji drže
cjeća mrtva tvoga druga,

- a sad ne znam koje vesele,
kâ nenadana rados mnoga, 310
budi u tebi druge žeļe,
suze otira s lica tvoga,
- kâ odluka, misô koja,
s tebe svlači¹ tamne odjeće,
kê, gospođe lijepa moja, 315
tebe čine ljepšu veće.
- Oplakanu lijepu ženu
čuh da hvale jako ini,
a podpuno urešenu
tvâ te verna žalos čini. 320
- I er slike čemin bijeli,
tamna iz ruha bolje sine,
kâ god lijepa ište i želi
crne obuć prije haļine.
- Nije drugo, ti opeta 325
zaručnica želiš biti,
za ovu plačnu stranu od svijeta
s tvojjem plodom uresiti.
- Jud(ita)
- Kako pirnoj, jaoh, o spravi
sad bih mogla nastojati, 330
gdje nam stoji mač na glavi,
gdje je mjesto ovo u rati?!
- Opaka je koja žudi
plod izvestit, jaoh, onada
kad je robstvo koje i trudi, 335
kad država s vajom pada.

¹ *svulaci*

Abra

Sred pepela izraelskoga
sakri' nove plame tvoje
i svu plahos srca tvoga
u n' ukopaj, mâ gospoje. 340

Jud(ita)

Zaman se išteš protiviti,
Abra, pravoj môm vjernosti,
ni ogañ možeš ugasiti
koji s rajskom sja ljeposti.
Ah, kâ mâ bi bila slava 345
kad bi majka mogla biti
i po meni mâ država
da se bude poroditi.

Ogañ koji mene prži,
nebeski je, diklo mila, 350
zato ončas sve izvrši
što ti ja sam naredila.

Abra

Po' ću izvršit tvoju požudu,
rođena sam za slušati,
ali u tešku ja sam trudu, 355
na što ima ovo iziti.

Jud(ita)

Oloferne sasma oholi,
tvoja sprava zaman ti je,
momu Bogu ne odoli,
ne porazi Betulije. 360

Ti si u svijesti namislio
nami smrtne donijet rane,
a tebi si grob spravio
posred ove naše strane.

Bog se od nas ne odijeli, 365
kako cijeniš svijesti luda,
neg po meni jošte želi
da negova vidiš čuda.

Vječno vijeće gori osudi, 370
gdje pravedne suze hrle,
da po tebi stečem, hudi,
lovorike neumrle.

Prikazaće peto

Vidi se polje s' šatorim² i grad Betulija.

Araspe i Argita

Araspe
Zaman su mu sve požude
Betuliju osvojiti,
ako š' nome Bog uzbude, 375
koga slave Izraeliti.

Spovijedaju naši djedi
da ova vrsta potištena,
kad god sablu on njih slijedi,
nije bila pridobijena, 380

ma s malijem prem četami
cijele vojske razbijaše,
i da suncem i zvijezdami
na svû voļu još vladaše.

Argit(a) 385
Čovjek s Bogom koji žive
i ugodit mu sved nastoji,
od kê da se suprotive,
od kê sile da se boji?

² *s' ciatorim*

Mirne noći sveđ provodi,
u strahu sladki san ne trudi 390
i od néga sve nahodi
što s pravednom mislim žudi.

Boj ne smeta néga prijeki,
svijet vrh néga vlas ne ima,
i u način jošte néki 395
zapovijeda nebesima.

Araspe

Betuliju prije imo je,
je li s Bogom obaznati,
pak kroz bojne sile svoje,
svojom vojskom postupati. 400

Arg(ita)

On ti ončas izgubi se
tko je s Bogom u zavadi,
i čim nému protivi se,
pogibiju sebi gradi.
Ako nebo srčno ugleda, 405
ončas lice svê promijeni,
da će sama néga, preda,
udariti trijes ognjeni.

Ako morske pjene brodi,
svaki val mu zada ranu, 410
cijeneć tužan da će u vodi
nijemom stadu bit za hranu.

Kadli u hridnoj stupa ļuti,
obnesenoj s grmom svudi,
ako vjetric hvoje smuti, 415
sebe ončas na smrt sudi.

Ko je srca sveđ nečista,
čini mislit nému zloba

da mu može kuća ista
svaku služiti noć za groba. 420

Arasp(e)

I umrli malo hajū,
paček ništa za grijeh tače,
a za ništa dne haraju
i za malu stvar se jače.

Arg(ita)

Prije će se dlanom vrh dlana 425
dragi kami razmrviti,
neg iz srca ustarana
grijeh ustaran ocijepiti,

koji, zasved ga drpi i kosi,
i od mača gore davi, 430
veselo ga trpi i nosi
i još š nīm se diči i slavi.

Nu da tebi dano je znati,
o, Araspe glasoviti,
dobitnici da će ostati 435
ovi od nas Izraeliti.

Oloferne ter bi htio
da ideš s četam s nīm se sjeći,
bi li na nīh udario,
očit poraz tvoj videći? 440

Arasp(e)

Od naravi zakon ne da
it gdi smrt se spravļa i hrani,
nu kad veći zapovijeda,
narav tebe ne obrani.

Ili onoga kī ti dava 445
biće, slušat sved trijeba je,

il negovijeh iz država
odijelit se koliko prije.

Arg(ita)

Ah, na što nas nebo osudi,
nas ko robe neka drže, 450
dâ nam život, a pak žudi
da se ončas dni nam svrše.

Boļe se je poroditi
sred planine i dubrave
i od stada pastijer biti, 455
neg sred bojne kê države,

boļe je slušat mûk od vola
i blejañe blage ovčice,
neg kad bojna trubļa ohola
budi umorne svijem zenice, 460

divjačno je biće boļe
u ubogu kušat stanu,
neg da iz krvi bojno poļe
obilnu ti crpe hranu.

Arasp(e)

Nu onomu slava ostaje 465
kî u hrabrenstvu dni dospije,
i nose ga na sve kraje,
svud spovijeda da bi prije.

Arg(ita)

Naša sasma, ah, ludosti,
što nam slava pak treba, 470
jeda čuju naše kosti
tko nas hvali, tko nas štuje?

Ovu slavu jesu iznijeli
oni kojijem tuđe omili,

- da bi otimat boļe umjeli, 475
da bi plijene š ņom pokrili.
- I Oloferne rad ņe plijeni
sela, grade i drŭzave,
nu se u svemu čini meni
da će ostat on bez slave. 480
- Oholas ga mnoga druŭži,
a oholas smjenstvo prosi,
smjenstvo sreću, sreća okruŭži
sveđ onoga koga uznosi.

Prikazaņe ņesto

Kamara Juditina i Judita gdje sjedi i Abra koja je naćiņa.

- Abra
Kad te ŭubav rajska smami 485
i kad na ņu sva si dana,
s najljepšijem napravami
ja te resim sa svijeh strana.
- Vidim sreće nam velike,
da Betuli, kako ŭeli, 490
iz sunćane tvoje slike
porađa se dan veseli.
- Zlatni vezi zlatnijeh prama,
kŭ ti ćelo oblijetaju,
i razvedam kē ja sama, 495
slobodu³ nam slatku snuju.
- Lijepe oći, oći mile,
gdje vas vidim tako sjati,
vi ste od strijela oštrije strijele,
s kijem Bog će vojevati. 500

³ *slobudu*

Biser tihoj kî po rosi
kamenicam šlu nebesa,
tebi ures ne donosi,
ti si nîma od uresa.

Jud(ita)

Kamenice, mnim, biserne 505
da ga ondaj začele su,
kad se rodi Oloferne
zmaj, svi zmaji u kom jesu,

i dzora je dana onoga 510
grozno u rosi svoj cvilila,
videć narav, ah, jaoh, koga
drokuna je porodila.

Abra

Ruse ove prirumene,
primaljetja prave dike,
ostale su izgubjene 515
s rumenila tvoje slike.

Jud(ita)

Ruse lijepe, s kijem će moji
prami biti urešeni,
kâ vas tiha rosa uzgoji,
ah, molim vas, rec'te meni, 520

ako dan vas poda ovi,
zorom jutros on ne plaka,
ere smrt mu grob gotovi,
rad silnika sasma opaka.

Cklo pribistro, tvoja vjerna 525
vedrina mi još svjedoči
da će biti za Oloferna
strijele smrtne moje oči.

Abra
A tko, lijepa mâ gospoje,
s tvoga oka da ne plane, 530
ti kroz lijepe oči tvoje
i bez mača daždiš rane.

Jud(ita)
Moja sliko, ti ćeš biti
môj požudi mâma prava,
po tebi ću uloviti 535
glavu kâ je vrh svijeh glava.

Abra
Steć sunčana tvoja slika
svôm ljepotom dostojna je
kraļevskoga vjerenika,
er ne ljepos kraļevska je. 540

Jud(ita)
Ah, što cijeniš? Misô koja
svijes sumļivu tvû gospodi?
Š nima želi duša moja,
samo Bogu da ugodu.

Abra
Rekoh, zašto narav nije 545
srcu vrata učinila,
za vidjeti što on krije,
kê li gradi misli i dila,
pak videći gđi se uputi
da se lice tvê napravi, 550
mislih da išteš potegnuti
koga u mreže od ļubavi.

Eto sam te uresila,
paček uresi ti urese,

i tvâ slika, lijepa i mila,
da te služu njih zanese. 555

Ovdi se diže.

Jud(ita)

Verna Abra, ti me slijedi
neprijateljskijeh uprav četa.

Abra

Ja te slijedim gdje odredi,
još da hoćeš na kraj svijeta. 560

Jud(ita)

U boj, u boj hod'mo veće!
Što mislimo? Što krtimo?

Abra

Za iskati naše sreće
u krvavi boj tecimo!

Prikazaće sedmo

Vide se vrata od Betulije.

Ozija sam

Ozija

Judita mi čini znati 565
da je čekati budem odi,
ne znam što će djelovati,
kudli misô ne je vodi.

Jeda vojsku da istjera,
Betulija s koje preda? 570
Ali, Bože, đe je vjera
od starijeh našijeh djeda?

- Ti si mnokrat rad tvê hvale
s ničijem vojske porazio
i kroz zvijeri gadne i male
cijele grade opustio. 575
- Tvâ vlas, Bože, velika je,
ko da bude nu izrijeti,
ah, prem naša svijes mala je
za otajstva tvâ doprijeti. 580
- Ko zna slabos slabe žene,
Bogu za trijes da ne usluži
i da po nom pogubljene
budu vojske s kîm nas kruži. 585
- Nu Judita uputi se,
urešena svakolika,
ko diklica kâ spravi se
svoga primit ljubovnika. 585
- Oloferne, ako ustavi
stupaje ona svê po sreći,
gdi tabore svoje stavi,
tvôj će vojsci sunce isteći. 590
- Kê bi bile tvê požude
kad bi k tebi tad doprla,
ne ljepota jeda bude
hanđar oštri tvoga grla. 595

Prikazaće osmo

Ozija, Judita i Abra

Ozija

- S oružjem li ovakime
ti se u boj hoć' dijeliti,
da potamniš slavno ime,
da nam činiš svim umriti? 600

Abra (*strane*)

Tko bi mogo rijet inako,
lijepa žena a udova,
urešena kad je ovako,
zna se u svijesti što osnova.

Jud(ita)

Svojijem Bogom ko se oruža, 605
ni se smeta, niti preda,
slave nosi sred oružja,
prije dobitnik nek se ugleda.

Ti ostavi, moj ljubjeni,
krijepeč s licem svoje puke, 610
vojevat je triba meni,
kô nebeske jesu odluke.

Abra (*strane*)

Mene uresit ne potrudi,
i mâ slika gdje lijepa je,
nu gospođa svaka žudi 615
od svê sluge ljepša da je.

Jud(ita)

Moga grada ucviļeni
veće miri ne suzite,
nadajte se slobodeni
biti vaše od Judite. 620

Abra (*strane*)

S Bogom drazi miri bijeli,
ostavljam vas puna smeće,
strah me, strah me, vidite li
vašu milu Abru veće?

Ozija

Ođijeli se vedrijem licom, 625
k protivnicim veće hodi,

ukaži im tvôm desnicom
da se gori Bog nahodi.

A i slika tvâ vesela
ukazati hudijem može 630
da od tvoga Izraela
Bog ti jesi, dobri Bože.

Svrha prvoga dijela

DRUGI DIO

[Prikazaće prvo]

Oloferne, Araspe i Argita

Olofer(ne)

Dođoh i vidjeh, nu dobio
nijesam jošter Betulije,
da mê srce, kô bih htio, 635
samirit se bude prije.

Neka nevjerni grad u dugo
mê uživat blage vlasti,
jedno misliš, a ja drugo,
proć tvojoj volji imaš pasti. 640

Ne bi plate vijek podpune
bile ufañu ckñeña moga,
još da od svijeta sve bi krune
vidio čela vrh ovoga.

Bojne trublje vi gvozdene 645
probudite vječne slave,
da prije kruni s vijencim mene,
dobit ove od države.

I za moju ljepšu sreću,
kû mi desna mâ obhita, 650

- udahnite krepos veću
vi u srca Izraelita,
i čin' sa mnom da se koļe,
Boga zovem ja ņihova,
naučite ko će boļe
množ oriti od trijeskova. 655
- I ņegova silna djela
da ukaže boļe sada,
evo lovor mećem s čela,
od koga se trijes pripada. 660
- Izraelitâ Bože, hodi,
hodi iz raja veće tvoga,
na' ćeš veće, na' ćeš odi
Oloferna velikoga.
- Arasp(e)
Kad snom lasno pridobiti 665
neprijateļa dano ti 'e,
čemu hoć' ga naučiti
pri potrebi kô se bije?
- Ko zna dobro da ne more
pobjegnuti⁴ prijetenu, 670
od telesa stvara gore
za grob tijelu izrañenu.
- Vidjeli smo većeokrati
da ufañe čuda čini,
i da bude strah podati 675
i na tvrđoj još visini.
- Olof(erne)
Nu vlas silna mâ se tlači
i držan sam u necijeni,
od posluha kad harači
davaju se kasno meni. 680

⁴ *Pobjegnut*

Paka za me gore što je,
ovi će se hvalit stati
da od sablje ove moje
nijesu umjeli straha imati.

Neću, neću, ne, ne veće, 685
ja ni časa neću ckniti,⁵
obećane meni sreće
iz krvi ću njih uzeti.

Arg(ita)

Naša diko pričestita, 690
pazi mnogoj đe u slobodi
jedna lijepa Izraelita
posred vojske tvoje hodi.

Evo stupaje svoje upravi
veličine uprav tvoje, 695
božica je od ljubavi,
er što je u noj, sve lijepo je.

Olof(erne)

Iz pogleda ne juvena,
s kijem otima dan pribijeli,
čini mi se rasrčena, 700
da mi ovako ljubav veli.

Betulija kad ovaka
ima blaga, mnoge od cijene,
čemu ti 'e desna jaka,
ter ne hrliš već na plijene?

⁵ *fkniiti*

Prikazaće drugo

Judita, Abra i isti

Jud(ita)

Padam ove prid stupaje, 705
dopustiše kîm nebesa,
da sve od svijeta strane i kraje
prid ñim [...] ⁶ posred veza.

[...]⁷

Jud(ita)

O, najviši vojevoda,
koga svudi sreća prati, 710
zahvaļivam er mi poda
tvoju milos užívati.

Olof(erne)

O, Argite, ñu sadruži,
gdjeno blaga moja stoje,
i ñe ljepos rajsku služi, 715
kô najdraže blago moje.

⁶ *gleau*

⁷ Nakon 708. stiha slijedi lakuna. Prepisivač je u zagradi dodao opasku: »qui mancano (= ovdje nedostaju) 24: stanze«. Iza te napomene pola stranice je prazno, a potpuno su prazne i sljedeće tri stranice. Dotadašnja organizacija tekstualnoga materijala pokazuje sljedeće: na stranicama gdje su oznake za *prikazanje*, didaskalije i popisi likova u prizoru, prepisivaču je stalo šest strofa; na stranicama gdje toga nema, uvijek ima sedam strofa. Budući da su na stranici gdje se tekst prekida ispisane dvije završne strofe prvoga prizora, za kojima slijedi oznaka za drugi prizor i popis likova (Judita, Abra i isti) te prva strofa, na praznome prostoru ostalo je mjesta za još tri strofe. Sljedeće tri prazne stranice – prema naznačenoj računici – mogle su sadržavati dvadeset jednu strofu, što znači da drugome prizoru nedostaje ukupno dvadeset četiri strofe. Budući da iza lakune slijede tri završne strofe drugoga prizora, proizlazi da je on trebao imati dvadeset osam strofa. Teško se je domisliti zbog čega najveći dio strofa nedostaje, odnosno, kako prepisivač zna da ih je baš dvadeset četiri ako ih nije našao u predlošku.

Abra (*strane*)

S blagom svojijem ņu naziva,
strah me da se što ne steče,
er ko ga ima, ne uživa,
od lakoma ime stječe. 720

Ovdi othodi.

Prikazaņe treće

Oloferne i Araspe

Olof(erne)

Vidje one zlatne kose
i u ņoj ljepos svu od nebi,
koje bi srce iznašlo se
da pridalo ņoj se ne bi?
Ja tajati tebi neću, 725
ņe mi iz lica plam doleti
i za moju držim sreću,
ņe ljepote rob živjeti.

Češ ne dala maću momu
zapljeniti druge plijene, 730
er svi ini prema ovomu
od ikakve nijesu scijene.

Arasp(e)

Ja se obrah protiviti
sasma plahoj tvôj požudi,
za inijeh pridobiti, 735
prvo tebe pridobudi,

prem ti si se promijenio,
druge misli ti imo si,
drugoga si srca bio
kad rad slave gorio si. 740

Olof(erne)

Kâ čês meni da donese
ljepšu slavu od ñe slike?
U ñoj samoj nahode se
moje slave svekolike.

Arasp(e)

Vidim da ju sasma ľubi 745
srce koje k ñoj upravi,
s česa lovor zelen gubi,
kî se vidi na tvôj glavi.

Lijepa lica, lijepo cvijetje 750
s privarkam se sveđ nahodi,
tač veselo primaljetje
zajedno s cvijetjem zmije plodi.

Rana rusa na plijen uči, 755
s rumenilom paček kuka,
ali s dračam trudi i muči,
grabećijeh plahos s rukâ.

Svud od zlata s pićom nudi 760
zlatne slasti, žeľu bude,
nu ko kušat usudi,
većkrat na smrt ga osude.

Olof(erne)

Tko bi omrčit s nevjernosti
onu rajsku ljepos htio,
neka ukaže kî vernosti
stan bi ljepši nač' umio.

Ona slika draga i mila 765
gdje pristoľe jes ljeposti,
ne, ne veze, nego krila
hrani mojoj hrabrenosti.

Na svjetlos će od ñe oka 770
ovi lovor moj zeleni,

od zapada do istoka
ljepše kazat sve zeleni.

Arasp(e)
I tako je od potrebe
tvôj kreposti lijepo lice.

Olof(erne)
Ne naprijeda! Bože od tebe
besjede mi nie zenice. 775

Prikazaće četvrto

Kažu se vrata od Betulije.

Ozija sam

Ozija
Što Judita prihrabrena
u svôj misli sad pameti,
jeda molba nie snižena
u nebeske dvore uleti? 780

Jeda sržbu gnevna Boga
ona bude samiriti,
i nevoje puka moga
u vesele⁸ obratiti?

Nie sunčane jeda iz slike
dan Betuliji žejni isteče,
da od vaja noći prike
od nie uteku nadaleče? 785

Bože Abramov, ne ostavi
tvoje puke zasve krive,
na njih tužnijeh ti upravi
tvoje oči milostive. 790

⁸ vefegljeglje

- Eto se u plač obraćaju,
templa sveta tvâ pohode,
ali jošte svomu vaju 795
nijedne utjehe ne nahode.
- Ne dopusti rug bljući
protivnici da rijet budu:
»Gdi 'e njihov Bog mogući,
moliše ga, a zaludu« 800
- Ne podnesi crkve svete,
gdje se hvale tvê pjevaju,
nevjernici da posvete
pakļenome ļutu zmaju.
- Ne pritrpi, Bože slavni, 805
tvojijeh svetijeh vrh otara,
da on tamjan za te spravni
bude primat odsadara.
- Kad bi mač nas, jaoh, posjeko,
kî vrh glave sveđ gledamo, 810
Oloferne tad bi reko
da mi Boga ne imamo.
- Tvoju sržbu veće utaži,
pohodi nas tvôm ļubavi,
i silniku hudu ukaži 815
da Bog jesi ti naš pravi.
- U tebi 'e naše ufańe,
ne podaj nas, jaoh, za robe,
tvâ riječ neće doć' na mańe,
da po suzah praštaš zlobe. 820

Prikazaće peto

Vidi se poje s' šatorom i Betulija.

Judita i Abra

Abra

- Mâ gospođo, s kôm izmala
moje misli jedine se,
na gozbi sam ja poznala
da Olofernu svijes zanese,
rujna vina, kê goraše 825
zlatnijeh usred suda,
kê on popi pune čaše,
na čas tvojijeh od požuda.
- Tvoje oči mogu vele
s vojskom svojijeh od pogleda, 830
i er ga su prem zanijele,
on se níhov rob spovijeda.
- Jud(ita)
- Tvê ljeposti kî zdrak, Bože,
ako u licu momu stvori,
ter naudit meni može, 835
u ognén ga trijes pritvori.
- Neka bi ga oborio
od onoga vrhu glave
pocrniti kî bi htio
od pošteña moga slave. 840
- Onijem ljepos nosi štete
kî doć' po noj ne umiju,
no ljeposti kê tvê svete
strane od raja gori kriju.
- Bože, kî si rijeke od cvila 845
za oružje dô mom licu,

neka bih te pridobila,
sad pokrijepi mû desnicu.

Hrabrenos joj tu udijeli
da mir steće puku tvomu 850
i da ukaže Bog žive li
od osveta srcu u momu.

Abra

Oloferne k tebi hodi,
plam nečis mu lice odkriva.

Jud(ita)

Ti se ukloni, s' strane odi, 855
dvorkińice ljubležljiva.

Abra (*s' strane*)

»Ukloni se«, meni reče,
sila mi 'e ņu slušati,
nu svijes na zlo mâ utječe,
gdje će sami oni ostati. 860

Prikazańe šesto

Oloferne i Judita

Olof(erne)

O, božice, kâ si od moga
ti gospođa srca u svemu,
s kakvijem molbam sretaš Boga
kad se klańat staneš ņemu?

Jud(ita)

»Stvoriteļu sve naravi, 865
o kom dano je svim dihćati,

ti za bijeg tvê ljubavi,
jedan pogled na me obrati.«

Olof(erne)

Koje ljepše, milije koje,
stvorené bi on pazio, 870
kad u lice lijepo tvoje
ne bi oči obratio?

Jud(ita)

»Moje zlobe, mê krivine
toliko su teške bile
da su u svem, Gospodine, 875
mene tužnu priobrazile.«

Olof(erne)

Ako u tebi ljepos plodi
cvijetje svijeh od dobrota,
a ljepota tvâ gospodi
vrh svijeh srca i života. 880

Jud(ita)

»Od paklene teške uze
oslobodi dušu moju,
čini, čini moje suze,
da mi isprose milos tvoju.«

Olof(erne)

Ako opak i nemio 885
on je tebi ne dopusti,
ja bih ti 'e dopustio,
reci što ćeš, lijepa, izusti.

Jud(ita)

»Ti izvrši mê požude,
ti, s kijem misô mâ se vlada, 890

od tvê čekam primit ruke,
sve što srce mê se nada.«

Olof(erne)

Jača moja desnica je
od desnice Boga tvoga,
ako ti ona potrebna je, 895
evo tebi mača moga.

Jud(ita)

Na ovi način maloprije
ja sam š nime besjedila,
i uzaznah da mu nije 900
mâ nedraga molba bila.

I da poznam da on primi
moje uzdahe, moje cvile,
u glas ovi znat čini mi
tvoje sreće svijem mile:

»Rasrčena sasma Boga, 905
kî nevjernim priti štete,
Oloferna velikoga
učinit će sablja osvete,
i negova bojna glava
strah jim smrtni obećava«. 910

Olof(erne)

Još obaznaj, dušo mila,
ja hoću li duh puštiti
Juditina posred krila
kad sit slave budem biti.

Jud(ita)

Kad bi kadgod čês podala 915
tebi u krilu umrijet momu,
s krvim bi ga oplakala
po istomu gvozdju tvomu.

Ah, kud misô tvâ odhodi,
ah, kû želiš tebi osudu? 920
Živi, živi, dokle godi
nebesa te držat budu.

Olof(erne)

Dajte, dajte, o, dvornici,
da napijem još Juditi,
môj gospođi, môj božici, 925
kâ će moja vazda biti.

Gdje si blaga, slatki brače,
gdje me ljepos tvâ priteže,
slatkijem pićem neka jače
ļubav srce mē rasteže. 930

Donose mu piti.

Slatko piće, kê smeteno
srce umiješ pokripiti,
ako nađeš mē rañeno,
ah, nemoj ga ozdraviti.

Ne donesi ñemu lijeka, 935
neg s Judite sveđ se trudi,
neka od ñe lijeka čeka,
neka od ñe zdravļe žudi.

Zdrava lijepa, zdrava mila,
zdrava slatka mâ ļubavi, 940
zajedno sa mnom gospodila
nebu, zemļi i naravi.

Nu umorne mē zenice
snu se sasma pridavaju,
sred razbludne mē pernice 945
po' ću, dušo, po' ću, rajū.

Jud(ita)

Pođi slavna tvâ dobrota
tvomu trudu pokoj dati,

ja ću tvoga vrh života
svukoliku pomću imati. 950

Olof(erne)

Ako budem ne otvoriti
moje oči zatravjene,
reci, lijepa, da ću sniti
da Judita izda mene.

Prikazaće sedmo

Judita, paka dohodi Abra

Jud(ita)

Odijeli se zmaj ognjeni, 955
pođe srda, pođe kleta,
zaspo, zaspo san gvozdeni,
svršila se već tvâ ljeta.

Bojne trublje glasovite, 960
nemojte mu sna oteti,
od dobiti svê čestite
neće slave već vidjeti.

Ako drago nebesima
bude meni pomoć dati, 965
s veselijem vi glasima
hvale ćete mē pjevati.

Bože Abramov, vladaj sada,
od desnice smjenstvo ove,
da vječnoga sred zapada
padu sprave sve negove. 970

I ako molbe moje začu,
moj drag Bože, zgar s nebesi,
ti daj krepos bojnu maču
Oloferne s kijem se resi.

Odhodi za ubit ga.

Abra
Judita me mâ odpravi, 975
da š ním riječi lašne sklada,
ne vidim ju čim zabavi
mlađahna se ona sada.

Jud(ita)
Gdje si, Abra, k meni hodi, 980
sve što žeļeh, sve se steče.

Abra
Što mi se ovo vidjet zgodi,
Olofernu glavu odsiječe!
Vajmeh, srce me se trese,
jaoh, mene u meni nije!
Sabļu baci, glavu odnese, 985
s' svilom kâ mu odar krije.

Kad se od srde usione
iz pernice tijelo obori,
kô sred krvi trepti i tone
iz grla joj kâ se otvori. 990

Jud(ita)
Ovako se plaćaju zloće,
mjesto pirno meni ovo je,
gdje ovako plodi voće
od ļubavi verne moje.
Odi krtjet veće nije. 995
Što stojimo? Što mislimo?
Put čestite Betulije
pospješmo se, pospješimo.⁹

⁹ *pospjesmo*

Nemoj da ti strah uzroči
od silnika glava kriva, 1000
ugašenijeh kâ iz oči
još strahoće smrtne odkriva.

Moga grada čeljad verna
obaznat će, drugo mila,
kî na gozbah Oloferna 1005
lijepi dar sam ja primila.

Abra
Hod'mo, hod'mo, bez bojazni,
dopušteno er je tebi
od ubijene zle nakazni
tvôj ishodit pri potrebi. 1010

(S' strane.)

Sada poznam s môm bolesti
sve što je dosad djelovala,
da plod čiste ne bi svijesti
s kôm je višna vlas vladala.

Prikazađe osmo

Araspe i Argita

Arasp(e)
O, Argita moj primili, 1015
moguć ti 'e bog ljubavi,
Oloferna on usili
lijepe gozbe da pripravi.

Arg(ita)
Bog luveni čini čuda,
nu onomu kî ga scijeni, 1020
najdražijeh sred razbluda,
većkrat rađa jad pakljeni.

Arasp(e)
One sprave i raskoš
rad Judite on prikaza,
ah, vele ti, vazda može 1025
ljepos draga od obraza.

Arg(ita)
Većekrati gozbe¹⁰ čine
mnozi svojijeh rad božica,
nu s imañem svijes jim gine
na zdrak lijepih od zenica. 1030

Arasp(e)
Sve što zemļom more dava,
vrh trpeza srebrnijeh,
ugleda se sred naprava
[...] u sudijeh zlatnijeh.

Romoni se kî čujahu 1035
razlicijeh zlatnijeh žica,
kê se pjesni pripjevahu
na čas od ñe rajska lica,

kî se tanci uļudeni
zametahu lašñe i brže, 1040
kô svak osta sličan stijeni
kad Judita svoj zavrže.

Sad bi stupaj svoj uspela,
a sad u krug obratila,
a sad bi se zaletjela 1045
lakša i brža neg vila.

Čim stupaji ñe skladaahu
tako igru sved razliku,
mladci zemļi zaviđahu
kâ primaše čas toliku. 1050

¹⁰ *goste*

Arg(ita)

- Kada ljepos u promjeni
lakijeh stupaji tanca iskaše,
srca mladi zatravjeni
davaju joj u harače.
- Najveće onda zamahnita 1055
mlados, kojom plahos vlada,
kad se ruka rukom hita,
kad se šapat s' šaptom sklada.
- Od velike jesu štete 1060
slični tanci i zabave,
jer se u nima većkrat srete
smrt duše i smrt od slave.

Arasp(e)

- Mjesta od gozba pribogata
svakolika suncem sjahu,
mnozim svjetnák suha od zlata 1065
s plamim svjetlos svu číñahu,
- paček sunce tad vedraše
strane sretne i čestite,
kê sred slike lijepo sjaše
od mladáhne Izraelite. 1070
- Oloferna ti ugleda
– ljubav skrit se er ne umije –
kô š ñe svoga on pogleda
ni čas jedan svrčo nije.

Arg(ita)

- Vidjeh, vidjeh i saviše, 1075
ali srce zlo goneta
da ona ljepos s kê uzdiše
ne čini mu dospjet ljeta.

- Ljepos ženska plam ognjeni,
lijepi čovjek rijet se more 1080
nač' u plamu život cijeni,
a smrt nađe i još gore.
- Tkomu život jes od scijene,
tko ne želi uzdisati,
od otrovi i od žene 1085
dobro mu se sved čuvati.
- Nu gdje noći malo ostaje,
dokli dzora dan uputi,
gdje svak u snu čase traje 1090
hod'mo i mi počinuti.

Prikazaće deveto

Vide se vrata od Betulije.

Judita, Abra, Ozija i kor Žudjela

Abra

Mâ gospođe, gledaj, pazi,
kî po mirim puk se izredi
i Ozija gdje se glasi,
kako s tobom da besjedi.

Ozija

- Ali smrtne nosiš glase, 1095
ali dragu nam slobodu,
o, Judita, reci veće,
jaoh, jesmo li na zahodu?!
- Nije nam cvilit veće dano 1100
rad radosti, ni rad uze,
naše er srce prem skončano
već ne hrani nijedne suze.

Jud(ita)

Smiri žalos puka tvoga,
ja s' slavami k vami hodim.

Ovdi kaže glavu Oloferna.

I evo vam opakoga 1105
Oloferna s' sobom vodim.

Uz najslađe zlatne žice,
svi s glasima medenima,
svak kažuć veselo lice,
zahvalite nebesima. 1110

Nebeskomu er po djelu
neprijatejsku svu vlas strenu,
vaše ľubi, djecu milu,
vi gledajte sahrańenu.

Kor

Živi, živi, o, mladice, 1115
živi Abramov Bog mogući,
kî ti stavi sred desnice
od svê sržbe mač gorući.

Posred templa prisvetoga 1120
pojmo, pojmo na izmjenu,
Abramova slaveć Boga
i Juditu prihrabrenu.

Ona 'e naša majka prava,
ona obrana svakolika,
Izraela ona 'e slava, 1125
od Solime čast i dika.

Živi, živi, o, mladice,
živi Abramov Bog mogući,
kî ti stavi sred desnice
od svê srğbe mač gorući. 1130

Jud(ita)

Oloferna evo glave,
još mu je čelo krvi žedno,
sve ovako vrže slave,
kê se stječu nepravedno.

Kor

Živi, slavna, o, mladice, 1135
živi Abramov Bog mogući,
kî ti stavi sred desnice
od svê srğbe mač gorući.

Hod'mo sada puni mira
Boga u crkvam proslaviti 1140
i njihovijeh vrata i mira
s lovorikom okruniti.

Jud(ita)

Ali prije da se uspeti
na mire ova glava bude,
neka može strah unijeti 1145
u njegove vojske hude,

jer bi tako vele prije,
zapanjene i pristrašene,
videć nega da već nije,
bile od vas sve pobjene. 1150

Ozija

Sad ćeš, sad ćeš ugledati
protivnike naše opake,
gdje će u krvi svi ostati
od desnice naše jake.
Spravimo se svijeh posjeći, 1155
strimo oholas zlobnijeh glava,
za oni lovor slavni steći,
kî nam nebo obećava.

Poginut će ružno oni
kî vas mnjahu svijeh proždrijeti, 1160
neće imat Babiloni
tko žalostan glas odnijeti.

Kor

Živi, slavna, o, djevice,
živi Abramov Bog mogućí, 1165
kî ti stavi sred desnice
od svê srgbe mač gorući.

Jud(íta)

Jača žena do' će od mene
kâ će otrt naš plač ľuti,
i uze stare zamršene 1170
s umrljeh će raskinuti.

Iz djevičke ne utrobe
do' će porod božanstveni,
da oplače naše zlobe,
da otvori stan blaženi.

On će ohole satrt glave 1175
i oborit s križa svoga,
za dat' nami rajske slave,
Oloferna pakļenoga.

Svrha

RJEČNIK

biljeg, znak

cječ, *cjeća*, zbog, radi

cklo, staklo (zrcalo)

ckniti, *cknjeti*, oklijevati, kasniti

cvil, plakanje, uzdisanje

čas, trenutak

čas, čast

čemin, jasmin

čês, kob, sudbina

česa, zbog čega

dažd, kiša

daždjeti, kišiti

dihćati, disati

dikla, *diklica*, djevojka

diti, govoriti

dobitnik, pobjednik

dokli, dokle

doraditi, steći, dobiti

drača, trnje

drokun, zmaj

drpiti, raskidati

dzora, zora

er, jer

gvozdje, oružje

handžar, vrsta noža

harač, danak

harati, uludo trošiti vrijeme

hitati, napadati

hlepati, žudjeti

hrabren, hrabar

hrabrenstvo, hrabrost

hraniti, čuvati, paziti

hud, loš, zao

hvoja, grana

inako, drukčije

ini, drugi, ostali

iskati, tražiti, zahtijevati

izbrani, izabrani, odabrani

izmala, domalo

izvestiti, dobiti, izvesti, stvoriti

jeda, da li, zar

jestojska, hrana

jom, joj

jošter, još

kâ, *kê*, *kî*, *kû*, koja, koje, koji, koju

kamara, soba

kamenica, vrsta školjke

kami, kamenje

kazati, vidjeti, pokazati

kîm, *kôm*, kojim, kojom

kô, kako

krivina, krivnja

krtjeti, oklijevati

lasno, lako, bez truda

ljubi, draga

mâ, *mê*, *mû*, moja, moje, moju

mâma, zamka, mamac

mir, zid

misô, misao

mnokrat, mnogo puta, često
mnjeti, misliti
môj, môm, mojoj, mojom

Nabuk, Nabukodonozor,
novobabilonski kralj
načinjati, uređivati
nadaleče, daleko
napraviti, uljepšati, uresiti
narav, priroda
necijena, nepoštivanje

obaliti, uništiti
obhititi, obuhvatiti
obnositi, krasiti
obрати, odlučiti, izabrati
obratiti, uperiti, usmjeriti
odar, postelja
odi, ovdje
odsadara, odsad
okoliti, opkoliti
omrčiti, nagrditi
ončas, odmah
otar, oltar
otrti, obrisati

paček, dapače, štoviše
paka, k tome
pakljeni, pakleni
pakô, pakao
pedepsa, kazna
pernica, perina, postelja
podlagati, podčinjavati
pokli, budući da, jer
pokoj, odmor
pôma, palma
pomnja, pažnja

posluh, poslušnost
pospješiti, požuriti
potegnuti, uhvatiti, uloviti, namamiti
potišten, nevrjedan
pozor, pogled
prami, kosa
predati, bojati se, strahovati, drhtati,
strepiti
prem, iako, mada
pridobiti, osvojiti, zauzeti, pobijediti
prijetje, zauzeće, osvojenje
primaljetje, proljeće
pripaden, uplašen
pripast, strah, bojazan
privarka, varka, zamka
proć, protiv

rasap, uništenje
rasrčen, bijesan
resiti, uređivati, uljepšavati
rijeti, reći
rug, ruganje
rusa, ruža

sadružiti, smjestiti
sahraniti, sačuvati, spasiti
samiriti, utješiti, ublažiti, smiriti
sasma, sasvim
scijena, vrijednost
slika, izgled, lik
smeća, smutnja
smeten, smućen
smjenstvo, smionost, hrabrost
snižen, pokoran
Solima, Jeruzalem
staniti, stanovati, nalaziti se
strenuti, uništiti

strti, uništiti
stupaj, korak
suprotiviti, protiviti se
svê, svoje,
sveđ, stalno, svagda
svjet, savjet
svjetnjak, svijećnjak
svôj, *svôm*, *svû*, svojoj, svojom, svoju
svukolik, cjelokupan, sav

tanac, ples
tempal, hram, crkva
toli, toliko
trijeba, treba
trijes, grom
tvâ, *tvê*, *tvû*, tvoja, tvoje, tvoju
tvôj, *tvôm*, tvojoj, tvojom

ufanje, vjerovanje, nadanje
upiti, zazivati, vapiti
upraviti, uputiti
ures, ukras
uresiti, ukrasiti
usion, silan, okrutan, moćan

ustaran, ukorijenjen, čvrst
ustaviti, zaustaviti
utažiti, ublažiti
uza, sužanjstvo, ropstvo, okov
uzaznati, saznati

vaj, jad, nevolja, briga, tuga
vàs, sav
većkrati, često
vele, veće
Vičnji, Bog
vrći, proći
vrh, iznad, nad

zahod, propast
zaman, uzalud, beskorisno
zamjeriti, uslišiti
zamnjevati, odjekivati
zasve, premda, mada, makar da
zatraviti, opčiniti, zadiviti
zavrći, započeti
zgor, odozgo
zled, nevolja, zlo

***Oslobođenje Betulije (The Liberation of Bethulia) by Antun Gleđević:
One of the »Scenic Judiths«***

Summary

Drama *Oslobođenje Betulije* by Antun Gleđević is being interpreted in the context of the Dubrovnik librettist dramaturgy, especially for two reasons: first, because the biblical theme is not typical for Dubrovnik or, far beyond, for Croatian melodramatic, librettist production in the early modern period, particularly in the 17th century; and secondly, because the generic form that Gleđević follows is very interesting, especially in terms of comparative approach to literature: partly he follows poetical matrix of the sacral dramas with biblical themes, which were popular in Italy in the 17th century, and according to the compositional features his dramatic production fits into Pan-European model of so called *dramma per musica*. The paper highlights the problem of authorship, since Serafin Črijević first noted that Gleđević wrote a drama about Judith and Olophern, and then, furthermore, comments on some of the most important reevaluations of *Oslobođenje Betulije*, particularly works by Miroslav Pantić and Slobodan Prosperov Novak. The attention is put on the premise that this is a translation of the Italian libretto *Giuditta* (Siena, 1697) by Amaranta Sciaditico, also known by its pseudonymous Girolamo Gigli. Special attention is thus put on the pseudolibrettist impact, obvious in the dramatic composition, as well as on the biblical intertext which is likely hereditary. The full transcription of the drama, that is not included in the author's opus printed in the book number 15 in the edition *Stari pisci hrvatski* (1886), nor has so far ever been published, is given after philologic and textologic comments.

Ključne riječi: *Antun Gleđević, barokna drama, libretistička drama*

Keywords: *Antun Gleđević, baroque drama, librettistic drama*